

تولد کویر در توفان نمک



این روزها ارومیه به نمک نشسته، بوی نامطبوع، مرگ مرغان دریایی و پرندگان را فراری داده است. شوره‌زار سفید رنگ تن‌پوش ارومیه شده و او را برای رفتن به آغوش مرگ آماده می‌کند.

این روزها ارومیه به نمک نشسته، بوی نامطبوع، مرگ مرغان دریایی و پرندگان را فراری داده است. شوره‌زار سفید رنگ تن‌پوش ارومیه شده و او را برای رفتن به آغوش مرگ آماده می‌کند.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، دریاچه ارومیه به دلیل داشتن ارزش‌های اکولوژیک و منحصر به فرد، در سال 1346 براساس مصوبه شماره یک شورای عالی حفاظت محیط زیست کشور، به عنوان منطقه حفاظت شده و طبق مصوبه شماره 63 شورای عالی در سال 1354 به عنوان پارک ملی ارتقا یافت.

همچنین در سال 1356 براساس مصوبات MAB (انسان و کره مسکون) به عنوان یکی از مناطق بین‌المللی ذخیره‌گاه‌های زیست کره در سطح جهان به ثبت رسیده است.

این دریاچه با تمام جزایر آن در سال 1354 به عنوان یکی از تالاب‌های بین‌المللی در کنوانسیون رامسر ثبت و از طرف موسسه بین‌المللی تالاب‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین مناطق مهم پرندگان انتخاب شد.

در این دریاچه در حال حاضر 27 گونه پستاندار، 212 گونه پرنده، 41 گونه خزنده، هفت گونه دوزیست و 26 گونه ماهی زیست می‌کند.

دریاچه ارومیه دارای 102 جزیره است که همه آن‌ها از سوی سازمان یونسکو به عنوان ذخیره‌گاه طبیعی جهان به ثبت رسیده است. دریاچه ارومیه از نظر سطح آب‌های آزاد، بیستمین دریاچه جهان از لحاظ وسعت و شورترین بعد از بحرالمیت محسوب می‌شود. طول دریاچه از 130 تا 146 کیلومتر و عرض آن از 58 کیلومتر تا 15 کیلومتر (بین کوه زنبیل و جزیره اسلامی) متغیر است. حجم آب دریاچه ارومیه در مساحت 5 هزار و 822 کیلومتر مربع و با عمیق متوسط 5.4 متر بالغ بر 31 میلیارد مترمکعب برآورد شده است.

حوزه آبریز دریاچه ارومیه دارای 52 هزار و 47 کیلومتر مربع بوده که در استان‌های آذربایجان غربی، شرقی، کردستان و قسمت بسیار کمی نیز در کشور ترکیه است.

منابع تأمین‌کننده آب این دریاچه شامل جریان‌های سطحی رودخانه‌ها، جریان آب‌های زیرزمینی و بارش مستقیم به سطح دریاچه، آب‌های سطحی شامل 14 رودخانه دائمی، هفت رودخانه فصلی و 39 جریان سیلابی است.

دبی این رودخانه‌ها نوسانات بسیاری دارد به طوری که زربینه رود با متوسط آورد 2 هزار میلیون مترمکعب و سطح حوضه‌ای برابر با 12 هزار کیلومتر مربع، بزرگ‌ترین و آذرشهرچای با متوسط آورد 34 میلیون مترمکعب و سطح حوضه‌ای برابر با 300 کیلومتر مربع کوچک‌ترین رودخانه دائمی این حوضه محسوب می‌شود.

اما این زیست‌بوم با تمام دار و ندارش رو به نابودی است، چرا که به گفته مسئولان سازمان محیط زیست، کاهش میزان نزولات جوی، پایین بودن راندمان آبیاری کشاورزی در حوضه آبریز دریاچه ارومیه و عدم اختصاص آب کافی برای تأمین نیاز بیولوژیکی رودخانه‌های منتهی به دریاچه از عوامل تشدیدکننده بحران و کویری شدن منطقه به شمار می‌رود.

چند سالی است که عوامل مختلف دست به دست هم داده‌اند تا منحصر به‌فردترین تالاب جهان به دلیل میزان پسرفت آب به تهدیدی جدی برای ساکنان منطقه تبدیل شود، در نتیجه پس‌روی آب دریاچه، وسعت آن به میزان قابل توجهی کاهش یافته و برخی قسمت‌های جنوبی دریاچه غیرقابل دسترسی و تبدیل به نم‌زار شده است که این پدیده می‌تواند فجایع زیست محیطی بسیار زیادی را همراه داشته باشد که یکی از آنها به جای ماندن روستاهای خالی از سکنه در شرق این دریاچه است.

شوره‌زارهای حاشیه دریا روز به روز وسیع‌تر و آب‌های زیرسطحی نیز شورتر می‌شوند تا جایی که پنج روستای حاشیه دریاچه هم‌اکنون خالی از سکنه شده‌اند.

بادهای نمکی در آینده به یکی از تهدیدهای جدی منطقه تبدیل می‌شو و به گفته مسئولان امر، مزارع درجه یک حاشیه دریاچه ارومیه با تهدید نابودی مواجه هستند.

براساس برآورد کارشناسان، 70 درصد علت کاهش آب دریاچه ارومیه شرایط طبیعی و اقلیمی از قبیل تبخیر است و تنها 30 درصد توسط عوامل انسانی صورت می‌گیرد.

مرگ و نابودی اطرافش پرسه می‌زند، غربت تلخی بر سکوتش جامانده و ترک‌های نقش‌بسته، جراحی‌اش را عمیق‌تر کرده است. آواز پرندگان، رقص فلامینگوها و جست‌وخیز حیوانات حکم سراب را برایش دارد. اکنون سیراب شدن از آب، به رؤیای شبانه شیرینی مبدل شده که به رنگ امید درآمده است.

*#171#چی‌چست» دریاچه کهن

*#171#چی‌چست» این دریاچه کهن، دریاچه‌ای که در کرانه خود، خاطرات زیادی را جای داده و واژه واژه‌اش گذری بر پیشینه ایرانیان کهن است، حالا نظاره‌گر غروبی غم‌انگیز است.

این روزها ارومیه به نمک نشسته و بوی نامطبوع مرگ، مرغان دریایی و پرندگان را فراری داده است.

به گفته مسئولان محیط زیست از مجموع 5 هزار و 700 کیلومتر وسعت دریاچه ارومیه نزدیک به 3 هزار کیلومتر از آن به شورزار تبدیل شده است. شورزار سفید رنگ تنپوش ارومیه شده و او را برای رفتن به آغوش مرگ آماده می‌کند.

* خشک شدن دریاچه ارومیه عامل نابودی کشاورزی منطقه

مسعود محمدیان، رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان شرقی با اشاره به اینکه اراضی کشاورزی آذربایجان شرقی و استان‌های واقع در شمال غرب کشور، تحت تأثیر پس‌روی آب دریاچه ارومیه قرار دارند، گفت: خشک شدن دریاچه ارومیه، کشاورزی و باغات منطقه را در آستانه نابودی کامل قرار داده و در صورت نبود راه‌حلی اورژانسی، شاهد فاجعه‌ای زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کشاورزی عظیمی در منطقه خواهیم بود.

دبیر کارگروه توسعه کشاورزی و محیط زیست شمال غرب کشور با اشاره به اینکه پس‌روی آب این دریاچه در وضعیت فعلی، نه تنها بزرگ‌ترین چالش بخش کشاورزی در شمال غرب کشور بلکه در سطح منطقه و کشور است، افزود: اگر روند فعلی خشک شدن این دریاچه ادامه یابد و راه‌حل اساسی در این باره ارائه نشود با خشک شدن دریاچه در آینده با وزیدن بادهای حاوی املاح و نمک به سمت اراضی کشاورزی و درختان، نه تنها در استان آذربایجان شرقی و غربی بلکه با نفوذ در نقاط دوردست حتی می‌تواند کشاورزی سایر مناطق را تحت تأثیر و تهدید جدی خویش قرار دهد.

محمدیان با اشاره به اینکه در حال حاضر بیش از 300 هزار هکتار از اراضی کشاورزی آذربایجان شرقی به دلیل شرایط جوی بسیار نامناسب دریاچه ارومیه آسیب دیده است، گفت: باید هر چه سریع‌تر با ساز و کارهای لازم برای بهبود وضعیت حاکم بر اراضی کشاورزی مزبور اقدام شود.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان شرقی با اشاره به اینکه 550 هزار هکتار از اراضی 13 شهرستان و 200 هزار هکتار از اراضی کشاورزی استان به صورت مستقیم تحت تأثیر خشک شدن دریاچه ارومیه قرار گرفته‌اند، افزود: نباید با انفعال و درجا زدن با شرایط فعلی خشک شدن دریاچه ارومیه تسلیم شده و کشاورزی را رها کرد.

وی گفت: باید با کنترل آب‌های سطحی استفاده بهینه از آب، گسترش آبیاری تحت فشار به جای غرقابی و کشت محصولات جایگزین در زمین‌های شور حاشیه این دریاچه به مقابله با وضعیت بغرنج فعلی برویم.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی آذربایجان شرقی، پس‌روی دریاچه ارومیه را بزرگ‌ترین چالش زیست محیطی استان دانست و از اعضای کمیسیون کشاورزی مجلس خواست با تصویب قوانین مانع از نابودی این دریاچه شوند.

* آذربایجان شرقی را جزو استان‌های کم‌آب کشور

ارسلان هاشمی، مدیرعامل آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی، آذربایجان شرقی را جزو استان‌های کم‌آب کشور دانسته و افزود: این امر توجه به مصرف بهینه و اهمیت بهره‌گیری از آب‌های مدرن در منطقه را بیش از پیش نمودار ساخته است.

وی، به سرانه استانی یک‌هزار و 250 متر مکعب آب قابل دسترس در استان اشاره کرد و گفت: این در حالی است که سرانه آب قابل دسترس در سطح کشور 2 هزار مترمکعب و در سطح جهان 7 تا 8 هزار مترمکعب است.

هاشمی، به وجود 37 درصد آب‌های زیرزمینی و 63 درصد آب‌های سطحی در حدود 4 میلیارد و 600 میلیون مترمکعب اشاره کرده و اظهار داشت: میزان مصرف آب در بخش کشاورزی 88 درصد، آب شرب 10 درصد و در قسمت صنعت دو درصد بوده که لازم است با گسترش آبیاری تحت فشار میزان آن را در بخش کشاورزی تقلیل دهیم.

* تخریب 150 هزار هکتار از اراضی آذربایجان شرقی

بیوک رئیسی، مدیرکل حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی گفت: بیش از 150 هزار هکتار از اراضی استان بر اثر خشک شدن دریاچه ارومیه تخریب می‌شوند.

وی اظهار داشت: وسعت تخریب دریاچه ارومیه در حوزه آذربایجان شرقی 150 هزار هکتار خواهد بود که اگر این روند ادامه پیدا کند در چند سال آینده شاهد خشک شدن باغات موجود در استان خواهیم بود.

مدیرکل حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی تأکید کرد: علاوه بر اینکه استان آذربایجان شرقی در خط مقدم مخاطرات است دیگر استان‌های شمالی و حتی غربی شاهد بروز توده‌های نمکی به جای ذرات گرد و غبار در فضای استان خواهند بود.

وی ادامه داد: نیاز آبی سالانه دریاچه ارومیه 4 میلیارد مترمکعب است و دستگاه‌های مختلف هم وظایف مختلفی دارند.

رئیس‌افزود: وظیفه سازمان حفاظت محیط زیست حفظ زیست و نظارت بر عملکرد دستگاه‌های دیگر است.

وی خاطرنشان کرد: افزایش غلظت نمک دریاچه سبب شده پرنده‌گانی که در این دریاچه اقامت داشتند نیز قادر به ادامه حیات در این دریاچه نشوند.

مدیرکل حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی افزود: کارگاه‌های متفاوت برای ارائه راهکارهای مختلف از طریق دفتر تالاب‌های ایران و مشاوران بین‌المللی تشکیل شده است و خروجی این کارگاه‌ها تدوین سند مدیریت دریاچه ارومیه است.

وی با بیان اینکه تغییرات اقلیمی اصلی‌ترین علت خشک شدن دریاچه ارومیه است، تأکید کرد: تغییرات اقلیمی 69 درصد کاهش، راندمان آبیاری 25 درصد و سازه‌های هیدرولیکی شش درصد در خشک شدن دریاچه ارومیه نقش دارند.

مدیرکل حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی ادامه داد: در حال حاضر روند مدیریت بر دریاچه ارومیه اینگونه است که گروه‌های مختلفی متشکل از کارشناسان با تجربه سازمان محیط زیست، جهاد کشاورزی آب منطقه‌ای و شوراهای اسلامی مناطق

تاثیرپذیر از مخاطرات زیست محیطی تشکیل شده و سند پایدار مدیریت بر دریاچه ارومیه تدوین شده است. رئیس‌ی خاطر نشان کرد: در سفر دوم رئیس جمهور به استان مصوبه خوبی برای مدیریت و تزریق منابع مالی برای احیا و نجات این دریاچه اخذ شده است همچنین در سفر سوم دولت به آذربایجان غربی نیز این مصوبه نهایی شده است. مدیرکل حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی ادامه داد: برای نهایی کردن تصمیم دولت برای مدیریت دریاچه ارومیه کارگروهی با مدیریت معاون اول رئیس جمهور، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست، وزیر جهاد کشاورزی، وزیر نیرو و سایر دستگاه‌های مسئول برای اجرایی کردن مصوبات سفر تشکیل شده است. وی اظهار داشت: در این کارگروه موضوعاتی اعم از علل راهکارهای مدیریتی و پروژه‌های پیشنهادی به تصویب رسیده و اینک چند پروژه نیز در دستور کار دولت است. مدیرکل حفاظت محیط زیست استان آذربایجان شرقی، انتقال آب به دریاچه ارومیه را مهم‌ترین پروژه برای نجات دریاچه ارومیه دانست و خاطر نشان کرد: بارور کردن ابرها، افزایش راندمان آبیاری، تغییر الگوی کشت و فرهنگ‌سازی را از دیگر پروژه‌های در دستور کار دولت برای نجات دریاچه ارومیه عنوان کرد. رئیس‌ی با اشاره به تنوع‌زیستی پارک ملی دریاچه ارومیه و وجود ۵۴۸ گونه گیاهی، ۲۳۹ گونه پرنده و ۲۷ پستاندار در آن اظهار داشت: ۶۰ درصد از مساحت دریاچه، ۵۰ درصد جوامع انسانی و ۳۱ درصد حوزه آبریز دریاچه در مدیریت استان آذربایجان شرقی قرار دارد که تبعات ناشی از بحران دریاچه تأثیرات بیشتری را به استان وارد می‌کند.

* اقدام عاجل برای جلوگیری از شدت یافتن فاجعه زیست محیطی احمدعلی کیخا، نایب رئیس اول کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی با اشاره به اینکه کمیسیون کشاورزی تلاش کرده سهم کشاورزی کشور را بیشتر سازد، گفت: شایسته است مسئولان منطقه به ویژه استانداران آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی به همراه وزرای جهاد کشاورزی، نیرو و همراهی سازمان محیط زیست اقدام عملی عاجل برای جلوگیری از شدت یافتن این فاجعه زیست محیطی کنند. وی، به ۳۰ هزار میلیارد ریال اعتبار مصوب مجلس برای مهار آب‌های سطحی و مرزی و استفاده بهینه از آن اشاره کرده و افزود: البته هم دولت و هم مجلس شورای اسلامی تلاش‌های زیادی برای تقلیل مصرف آب کشاورزی به انجام رسانده‌اند که ناکافی بوده است.

* ۱۳۹ سد در مسیر آب‌های روان به دریاچه ارومیه کاظم فرهمند، نایب رئیس دوم کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی نیز با اشاره به ساخت ۲۹ سد در مسیر آب‌های روان به دریاچه ارومیه در استان آذربایجان غربی و ۱۱۰ سد در آذربایجان شرقی گفت: لازم است تا سهم دریاچه ارومیه از این سدها به مقدار مورد نیاز لحاظ شود تا مانع خشک شدن این دریاچه زیبا شویم. نماینده مردم بافق، مهریز، ابرکوه و خاتم در مجلس شورای اسلامی با اشاره به اینکه در صورت کوتاهی در این کار شاهد فاجعه‌ای زیست محیطی در منطقه خواهیم بود، تصریح کرد: شایسته است از ۱۳۹ سدی که در مسیر دریاچه ارومیه ساخته شده‌اند، سهم و حق‌آبه این دریاچه لحاظ شود.

* شناسایی موانع برای احیای دریاچه ارومیه سید محمدرضا حاجی‌اصغری عضو کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی نیز با اشاره به ابعاد عظیم زیست محیطی خشک شدن دریاچه ارومیه گفت: مسئولان جهاد کشاورزی و آب منطقه‌ای استان‌های واقع در حوضه باید در کنار یکدیگر و بدور از هرگونه بروکراسی اداری موانع موجود برای احیای دریاچه ارومیه را شناسایی و آن را با تعامل حل و فصل کنند. نماینده مردم میانه در مجلس شورای اسلامی با اشاره به اینکه حضور نمایندگان کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی در سه استان شمال غرب کشور صرفاً برای بررسی مشکلات بخش کشاورزی و آب استان‌های شمال غرب کشور بوده و افزود: نمایندگان کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی در استان حضور یافته‌اند تا ابعاد خشک شدن دریاچه ارومیه را از نزدیک مشاهده کرده و نسبت به حل و فصل آن اقدامات قانونی خود را به انجام رسانند.

* تشکیل کارگروه ویژه نمایندگان و دولتمردان عیسی جعفری سخنگوی کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی بر لزوم کنترل آب‌های سطحی و استفاده بهینه از آب کشاورزی در قالب آبیاری مدرن و تحت فشار تأکید کرده و گفت: در صورت عملی شدن قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی می‌توان نسبت به حل و فصل بسیاری از مشکلات و چالش‌های بخش کشاورزی امیدوار شد. نماینده مردم بهار و کبودرآهنگ ضمن تأکید بر اینکه کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی بر مشکلات ناشی از خشک شدن دریاچه ارومیه احاطه دارد، ابراز امیدواری کرد به زودی با تشکیل کارگروه ویژه متشکل از نمایندگان و دولتمردان بتوانیم ابعاد این فاجعه زیست محیطی را کاهش دهیم.

* به تنهایی نمی‌توان مشکل دریاچه ارومیه را برطرف کرد شکور اکبرنژاد نماینده مردم تبریز، آذرشهر و اسکو در مجلس گفت: بحث دریاچه ارومیه یک مسئله ملی است و هیچ نهادی نمی‌تواند

به تنهایی از عهده این مشکل برآید و اراده ملی باید در حل این مسئله دخیل باشد. وی اظهار داشت: نمایندگان استان‌های آذربایجان شرقی و غربی درباره این معضل زیست محیطی حساسیت خاصی دارند و توانسته‌اند دولت را به این مسئله حساس کنند ولی انتظار این است که در این باره بیش از پیش اقدام اصولی صورت گیرد. نماینده مردم تبریز، آذرشهر و اسکو در مجلس ادامه داد: برای رفع این معضل نمایندگان استان‌های آذربایجان غربی و شرقی باید مدام با رئیس‌جمهور دیدار داشته باشند و حساسیت مشکل دریاچه را به اطلاع دولت برسانند البته ما در این زمینه اقداماتی انجام داده‌ایم.

وی همچنین اظهار داشت: اینکه گفته می‌شود از جاهای دیگر باید آب به دریاچه انتقال دهیم، حرف کارشناسی است اما باید این حرف را به عمل برسانیم و تا این حرف عملی نشده است نمی‌توان دریاچه ارومیه را نجات داد. اکبرنژاد ادامه داد: بحث انتقال آب رودخانه ارس به دریاچه نزدیک به یقین است و از طرف دیگر بارور کردن ابرها نیز مطرح است اما به نظر می‌رسد این کار به تنهایی کفاف آب دریاچه را ندهد. وی اضافه کرد: در حال حاضر طرح گلفرج نیز در دست اجرا است ولی حق‌آبه ما در آنجا زیاد به هدر می‌رود و باید در این باره اقدام اساسی صورت گیرد.

نماینده مردم تبریز، آذرشهر و اسکو در مجلس شورای اسلامی با بیان اینکه در حال حاضر نمایندگان بیشتر از همه چیز بر روی آب و خط راه‌آهن تاکید دارند، گفت: ما در این باره حساسیت زیادی داریم تا مشکلات استان از قبیل آب و راه آن تامین شود. اکبرنژاد تصریح کرد: با توجه به اینکه دریاچه ارومیه در منطقه جغرافیایی حساسی قرار دارد تبعات منفی ناشی از خشک شدن آن گریبانگیر تمام کشورهای منطقه می‌شود تا جایی که صنعت کشاورزی و زندگی شهرنشینی در مناطق مجاور دریاچه مختل می‌شود. وی تصریح کرد: برطرف کردن بحران دریاچه ارومیه وظیفه انحصاری یک دستگاه یا گروه خاص نیست بلکه تمام مردم و متولیان دستگاه‌های دولتی و غیردولتی باید با اقتدار وارد عمل شوند و نسبت به این موضوع بی‌تفاوت نباشد زیرا تبعات منفی خشک شدن دریاچه ارومیه گریبان‌گیر همه می‌شود.

اکبرنژاد خاطر نشان کرد: برای احیای زیبایی‌های طبیعی دریاچه ارومیه باید مسئولان استان‌های مجاور از جمله کردستان و آذربایجان شرقی با مسئولان آذربایجان غربی مشارکت کنند چرا که آسیب‌های ناشی از خشک شدن دریاچه ارومیه آنان را هم متضرر می‌کند.

* عوارض چشمی نتیجه خشک شدن دریاچه ارومیه

محمود اکرامی، معاون امور انسانی اداره کل محیط زیست استان آذربایجان شرقی گفت: نیاز به عینک برای مردم از عوارض خشک شدن دریاچه ارومیه است.

وی اظهار داشت: از عوارضی که در حال حاضر خشک شدن دریاچه ارومیه بر مردم این مناطق داشته است اینکه بر چشمان مردم آسیب می‌رساند و سبب می‌شود که مردم به ویژه مردم آذربایجان غربی نیازمند عینک شوند.

اکرامی افزود: اگر جلوی خشکی دریاچه ارومیه و بحران زیست محیطی آن گرفته نشود، مناطق اطراف دریاچه ارومیه دچار خسارت‌های جبران‌ناپذیری می‌شوند.

معاون امور انسانی اداره کل محیط زیست استان آذربایجان شرقی ادامه داد: با توجه به ویژگی‌های بارز زیست محیطی و درمانی دریاچه ارومیه، امروز شاهد آن هستیم که این دریاچه تدریجاً در حال نابودی است.

وی همچنین گفت: جلوگیری از خشک شدن و احیای دریاچه ارومیه موجب می‌شود تا اثرات سوء خشک شدن دریاچه ارومیه متوجه زیرساخت‌های کشاورزی استان نشود.

معاون امور انسانی اداره کل محیط زیست استان آذربایجان شرقی با اشاره به کارهای ممکن در نجات این دریاچه تاکید کرد: تاکنون راه‌های مختلفی مانند انتقال آب از دریای خزر، رود ارس و یا زاب صغیر مطرح شده که با امکان‌سنجی می‌توان کاراترین راه را عملیاتی کرد.

وی، دریاچه ارومیه را دومین دریاچه جهان از نظر شوری و داشتن گیاهان، جلبک‌ها و موجودات زنده دانست و گفت: طی سال‌های اخیر علاوه بر مسدود شدن ورود آب‌های شیرین به این دریاچه، آب‌های زیرزمینی و چاه‌های عمیق نیز قطع شده‌اند که شهرهای اطراف دریاچه را با بحران روبه‌رو کرده است.

معاون امور انسانی اداره کل محیط زیست استان آذربایجان شرقی، تغییر شدید غلظت دریاچه سبب شده که «آرتیمیا»، تنها موجود زنده این دریاچه که بسیار ارزشمند است، در معرض خطر نابودی کامل قرار گیرد.

* با مرگ دریاچه ارومیه دیگر نیازی به چاره‌جویی نیست

وحید کاظم‌زاده، دبیر منطقه شمال غرب کمیسیون حقوق بشر اسلامی گفت: با مرگ تدریجی 80 درصد از دریاچه ارومیه و محو شدن آب از دیدگان مردم، دریاچه‌ای باقی نمانده است که از این به بعد درباره آن چاره‌جویی شود.

وی با ابراز تاسف از نادیده گرفتن تبعات خشکی دریاچه ارومیه توسط متولیان امر اظهار داشت: برخی مسئولان هنوز بحران دریاچه ارومیه را به خوبی درک نکرده‌اند و به جای حل مشکل، به دنبال مقصر بوده و با برگزاری همایش‌ها و سمینارهای نمایشی به دنبال فرافکنی هستند.

دبیر منطقه شمال غرب کمیسیون حقوق بشر اسلامی با بیان اینکه مرگ دریاچه ارومیه را در بندر رحمانلو به چشم خود دیدیم، افزود: بارها و از طرق مختلف، نگرانی کمیسیون حقوق بشر اسلامی را از نابودی دریاچه ارومیه به گوش مسئولان امر رسانده‌ایم و به دلیل

اینکه تصمیم‌گیری در مورد تبعات خشک شدن دریاچه و جلوگیری از عمیق شدن این فاجعه از عهده استانداران و مدیران استانی خارج است و به عزم ملی دولتمردان در تهران نیاز دارد.

وی با بیان اینکه دریاچه نمکی قم نیز دو دهه قبل در اثر تساهل مدیران وقت به کلی نابود شده و از بین رفت، اظهار داشت: این تجربه در دریاچه آرال که در شمال تاجیکستان بین چند کشور مشترک بوده نیز قبلاً اتفاق افتاده است.

کاظم‌زاده با بیان اینکه پنج دهه قبل روس‌ها روی رودخانه‌هایی که به دریاچه آرال می‌ریخت، سد زدند و آبش را به ترکمنستان و جاهای دیگر انتقال داده و کشت پنبه را رونق دادند، افزود: آنها خیلی هم خوشحال بودند که به وسیله این کار کشت پنبه را چند برابر کرده‌اند اما کم‌کم این دریاچه خشک شد و وقتی که خشک شد، جمعیت بزرگی در اطراف دریاچه به بیماری‌های مختلفی همچون سرطان مبتلا شدند.

وی با بیان اینکه فاجعه عقب‌نشینی 160 کیلومتری آب در دریاچه آرال شوروی سابق، بیکاری 200 هزار کارگر، تعطیلی صدها هزار کارخانه شیلات و افزایش سرطان‌های ناشی از رسوبات نمک را به همراه داشت، تصریح کرد: دریاچه‌هایی مثل دریاچه ارومیه که در انتظار آبرسانی از سوی انسان‌ها به عنوان بزرگ‌ترین مخربان و برهم‌زنندگان اکولوژی زیست محیطی هستند هم اینک به دلیل مدیریت ناصحیح در خطر مشکل نابودی کلی قرار گرفته است.

دبیر منطقه شمال غرب کمسیون حقوق بشر اسلامی با بیان اینکه در صورت خشک شدن نهایی دریاچه، بادهای منطقه، نمک جامانده از دریاچه را به سمت شهرها، روستاها، جنگل‌ها و زمین‌های کشاورزی شمال غرب کشور گسیل داده و موجبات نابودی گونه‌های گیاهی، نباتی و تخریب ساختمان‌ها و خودروها را در شش استان کشور فراهم خواهند ساخت، افزود: تا زمانی که بحران نابودی دریاچه ارومیه به طور عمیق درک نشده و برای مردم و مسئولان نظام ملموس نشده، مشکلات این دریاچه حل نمی‌شود.

کاظم‌زاده، تمام مشکلات دریاچه ارومیه حتی تغییر رنگ اخیر در قسمت‌های کوچک باقی مانده دریاچه به رنگ سرخ نیز را به دلیل کمبود آب ورودی به دریاچه دانست و با اشاره به اینکه مردم منطقه اقدام درخوری در حفاظت از آن انجام نداده‌اند، اظهار داشت: با توجه به اینکه فرهنگ اسراف و استفاده بی‌مهابا از آب در بین ایرانیان وجود دارد، دولت و سازمان محیط زیست نمی‌توانند به تنهایی کمبود آب دریاچه را جبران کرده و از مرگ آن جلوگیری کنند.

وی با اشاره به اینکه دریاچه ارومیه در چهار دهه گذشته بدون ملاحظات زیست محیطی مدیریت شده است، افزود: با توجه به آنچه گفته شد در مقطع کوتاه نمی‌توانیم این دریاچه را از بحران نجات دهیم.

کاظم‌زاده با اشاره به اینکه ادعاها برای رفع مشکل دریاچه ارومیه رسانه‌ای بوده و تا به حال فقط روی کاغذ قرار گرفته است، ادامه داد: تا زمانی که در سطح ملی اراده‌ای برای حل اساسی این معضل وجود نداشته باشد نمی‌توان امیدوار بود که به زودی شاهد بهبود وضعیت این دریاچه باشیم.

* بارورسازی ابرها راه نجات دریاچه ارومیه نیست

امیر شاهرخ حسعلی‌زاده مدیرکل هواشناسی استان آذربایجان شرقی گفت: با بارور کردن ابرها در منطقه آذربایجان نمی‌توان دریاچه ارومیه را از خطر مرگ نجات داد.

وی اظهار داشت: بارور کردن ابرها برای نجات دریاچه ارومیه هزینه اضافی است و این دریاچه با بارور کردن ابرها و بارش بارانی که از این طریق صورت می‌گیرد نجات نمی‌یابد.

مدیرکل هواشناسی استان آذربایجان شرقی ادامه داد: بارور کردن ابر در منطقه آذربایجان مستلزم صرف هزینه‌های بسیار بالاست و در ابتدا باید بررسی شود که آیا از نظر اقتصادی این کار به صرفه است یا خیر.

وی در ادامه از عدم همکاری سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف فعال در این زمینه با اداره کل هواشناسی استان ابراز تاسف کرد و گفت: برای بارورسازی ابرها باید دستگاه‌های مجری با اداره هواشناسی همکاری کنند، زیرا این امر بدون حضور کارشناسان این اداره کل تقریباً غیرقابل دسترسی و امکان است.

این استاد دانشگاه هواشناسی خاطرنشان کرد: تنها کارشناسان این اداره کل قادر به شناسایی ابرهایی هستند که توان بارور شدن را دارند و دیگر دستگاه‌ها بدون هماهنگی با ما نمی‌توانند نسبت به انجام این کار اقدام کنند.

حسعلی‌زاده، سدهای موجود روی رودخانه‌های منتهی به دریاچه ارومیه بسته شده‌اند بیش از 50 درصد در خشک شدن آن تاثیر دارند.

وی در پاسخ به این سؤال که مسئولان آب منطقه‌ای تاثیر سدهای موجود را تنها 10 درصد می‌دانند، اظهار داشت: اگر چنین باشد در سال آبی زراعی 88 - 89 استان آذربایجان شرقی شاهد افزایش 24 درصدی بارش بوده است، پس باید ما بر خلاف خشک شدن شاهد افزایش آب دریاچه بودیم، در حالی که این دریاچه رفته رفته به سمت نابودی حرکت می‌کند.

* تعجب نکنید، واقعیت دارد

آرتیمیا نام موجودی است با ارزش که طول آن کمی بیشتر از یک سانتی‌متر است و به غیر از دریاچه ارومیه و منطقه‌ای در آمریکا در هیچ جای دیگر دنیا به صورت طبیعی زندگی نمی‌کند.

از آرتیمیا در صنایع داروسازی، غذایی، نساجی، پرتوزدایی هسته‌ای استفاده می‌شود، به ویژه توسعه صنایع آبی‌پرووری مانند میگو و ماهیان خاویاری وابستگی مستقیمی به این محصول دارند.

کاربردهای فراوان آرتیمیا سبب شده است، تعدادی از کشورها از جمله چین و ویتنام اقدام به تکثیر و تولید این محصول کنند، هر چند

میزان تحمل آرتیمیا به شوری آب تا 200 گرم در لیتر است ولی اکنون شوری آب دریاچه از 300 گرم در لیتر گذشته است و این جانور در حالت خطر نابودی قرار دارد، این امر سبب شد برداشت آرتیمیا که از سال 87 آغاز شده بود، در سال 79 از سوی سازمان حفاظت از محیط زیست متوقف شود.

کارشناسان اعتقاد دارند، اگر دریاچه در وضعیت طبیعی خود باشد، تنها از طریق برداشت آرتیمیا سالانه چیزی در حدود 2 تریلیون تومان درآمد نصیب کشور می‌شود، در حالی که می‌توانیم تمام درآمد بخش کشاورزی استان حاصل‌خیز آذربایجان غربی در بهترین شرایط 700 تا 800 میلیارد تومان برآورد می‌شود.

بسیار تاسف‌برانگیز است زمانی که بدانیم هر کیلو از آرتیمیای تولید شده در کشور چین به قیمت 200 تا 300 دلار برای مصرف در صنعت پرورش آبزیان وارد بازار ارومیه می‌شود.

* شمارش معکوس برای آرتیمیا

آرتیمیا این جاندار سخت‌پوست که روزگاری در آب‌های دریاچه ارومیه می‌زیست، ناپدید شده است. آرتیمیا غذای برخی پرندگان دریاچه ارومیه از جمله فلامینگوهاست، با از بین رفتن آرتیمیا فلامینگوها نیز چند سالی است از دریاچه ارومیه دل‌کنند و دیگر بازنگشتند.

در گذشته صدها هزار پرنده به این دریاچه مهاجرت می‌کردند و با مهاجرتشان ارومیه را جانی دوباره می‌بخشیدند، اما خشکسالی سبب شده تا ارومیه جایگاه بین‌المللی خود را از دست بدهد و از سوی دیگر پرندگان نیز حتی برای مرثیه‌خوانی به ارومیه بازنگردند. پرندگان به تدریج احساس کردند که دریاچه ارومیه دیگر برایشان آرامشی نخواهد داشت، آنها فهمیدند که حتی برای یک لحظه هم نمی‌توانند برای دیدن این دریاچه کهن و اساطیری بازگردند هر چند که پلیکان‌ها نیز از این قاعده مستثنی نبودند.

* آژیر قرمز آرتیمیا برای فلامینگوها

رنگ رخساره خبر می‌دهد از سر درون، به نظر می‌رسد آرتیمیا حتی با تغییر رنگ خود نیز به اطرافیانش هشدار می‌دهد. آرتیمیا رنگ‌های مختلفی دارد از سفید آغاز می‌شود تا رنگ سبز نارنجی و قرمز. رنگ آرتیمیا در شرایط مختلف تغییر می‌کند وقتی اکسیژن آب کم می‌شود آرتیمیا به تدریج به تولید هموگلوبین آغاز می‌کند. هر مقدار تولید هموگلوبین بیشتر شود قرمز رنگ می‌شود.

* مرگ شور، پایان راه پرواز

پرنده‌های بی‌خبر از همه‌جا پس از بازی و شیطنت وقتی روی دریاچه ارومیه می‌نشینند، نمک پر و بالشان را می‌گیرند و نمی‌توانند پرواز کنند، پرنده‌ها باز هم با تمام توانشان بال می‌زنند اما نمی‌توانند از دریاچه ارومیه جدا شوند، گویی به زمین چسبیده‌اند، گویی یکباره متوجه می‌شوند که مرگ گریبانشان را گرفته است.

این توصیف یکی از دوستداران محیط زیست است که به طور اتفاقی شاهد مرگ یکی از پرندگان مهاجر به دریاچه ارومیه بوده است. پرندگان به تدریج احساس کردند که دریاچه ارومیه دیگر برایشان آرامشی نخواهد داشت، آنها فهمیدند که حتی برای یک لحظه هم نمی‌توانند برای دیدن این دریاچه کهن و اساطیری بازگردند هر چند که پلیکان‌ها نیز از این قاعده مستثنی نبودند.

* لجنی در حکم دارو، خاکی در حکم غذا

ویژگی دیگر دریاچه ارومیه نمک مرغوب دریاچه است که از زمان‌های دور برای مصارف خوراکی، استحصال می‌شود همچنین املاح بسیار ارزشمندی از جمله پتاس و فسفر را نیز می‌توان استحصال کرد که کارخانه پتاس مراغه در همین راستا ساخته شده ولی مشکلات زیست محیطی را در پی داشته است.

منبع ارزشمند دیگر دریاچه گل و لجنی است که در واقع اجساد موجودات ریز داخل دریا هستند و در مداوای بیماری‌ها و امراض پوستی و جلدي موثر واقع می‌شوند.

این مواد سیاه رنگ سرشار از پروتئین بوده و ارزش صادراتی دارد که می‌تواند با فرآوری و بسته‌بندی مناسب صادر شود همچنان که از گل و لجن دریاچه بحرالمیت در اردن برای ساخت لوازم آرایشی استفاده می‌شود.

* وجدان تاریخ ما را نخواهد بخشید

خشک شدن و یا کم شدن آب دریاچه تعادل اکولوژیک شمال غرب کشور را برهم می‌زند، آب و هوا را تغییر داده و با تاثیرگذاری مستقیم بر روحیات مردمی که سالیان سال با دریاچه زندگی کرده‌اند، موجب مهاجرت میلیونی آنها می‌شود. حضور دریاچه تاکنون سبب ایجاد ویژگی ساحلی به این منطقه کوهستانی و تعدیل آب و هوا شده است.

15 سال از زمان آغاز کاهش ارتفاع آب دریاچه ارومیه می‌گذرد، اینک دانشمندان معتقدند چنانچه دریاچه ارومیه خشک شود، منطقه تبدیل به بیابانی به وسعت 570 هزار هکتار با 8 میلیارد مترمکعب نمک می‌شود که با وزش نخستین بادهای به جای شن یا رس، این نمک است که در هوا منتشر شده و موجب تخریب محیط زیست می‌شود، تخریبی که بدون شک از مرزهای کشور خواهد گذشت و در خوش‌بینانه‌ترین شرایط کشورهای همسایه را نیز در شرایط بحران زیست محیطی گرفتار خواهد کرد.

اینک این ماییم و این لبخند نمکین دریاچه‌ای در حال مرگ، دریاچه‌ای که با همه زیبایی‌اش با همه قدمت خود و با همه نعمت‌هایش در حال نابودی است، این نابودی یعنی نابودی سه درصد از خاک ایران و ایرانی با پیکری زخمی برجای می‌ماند.

امروز برگی دیگر از تاریخ در حال نگارش است، اگر خشک شدن دریاچه در این ورق نوشته شود، هیچ‌گاه وجدان تاریخ ما را نخواهد بخشید، اگر چه دریاچه هامون چند سال پیش توسط بیگانگان خشکانده شد ولی اینک دریاچه ارومیه به دست خودمان در حال خشکیدن است.

* فاجعه انسانی در راه است

فراتر از بحران پیش‌رو که چند سال است گونه‌های گیاهی و حیوانی دریاچه را با مشکل روبه‌رو کرده است، بسیاری از کارشناسان دولتی و غیردولتی این نکته را متذکر شده‌اند که با کاهش مساحت دریاچه ارومیه و خشکی تدریجی، دریاچه ارومیه به شوره‌زاری 8 میلیارد تنی تبدیل می‌شود که زیست‌بوم انسانی منطقه را از بین خواهد برد و در نهایت منجر به مهاجرت‌های ناخواسته و از بین رفتن بخش مهمی از کشتزارهای اطراف می‌شود.

هم‌اکنون این ماییم که باید تصمیم بگیریم، نگاه به آینده، نجات دریاچه ارومیه، رهایی بخشیدن دریاچه، بستن فاضلاب‌ها، قانونمند کردن ورودی‌های آب شیرین به دریاچه و اقدامات دیگری که باید مورد توجه قرار بگیرد یا این‌که بپذیریم همین شرایط را ادامه دهیم، سلام طبیعت را پاسخ نگوئیم، از تازیان‌هایی که بر شان‌اش نواخته‌ایم درس نگیریم و آنگاه بگذریم رفت و مهربانی طبیعت به قهری بدل شود که دیگر به سادگی نتوان آن را مدیریت کرد.

این انتخاب ماست، باید انتخاب کنیم که امانت در دست خویش را چگونه نگهداریم و چگونه آن را به نسل بعد از خویش تحویل دهیم و آنچه که تاکنون در دفترچه عمل خودمان نگاشته‌ایم به هیچ کدام از ما در هر جایگاهی که هستیم نمره قبولی نمی‌دهد، حتی به عنوان یک شهروند.

بپذیریم که باید برای دریاچه ارومیه فکر جدی‌تری کنیم.

گزارش از مریم عباسی